

Miten pidetään kansa kasassa?

Tätä kysymystä ei voi enää sivuuttaa. Elämme aikaa, jossa yhteiskuntaa koettelevat samanaikaisesti eriytyminen, kuplautuminen ja polarisaatio. Maailmanpoliittinen epävarmuus, konfliktit ja arjen kasvava turvattomuus eivät jää vain uutisotsikoihin, vaan heijastuvat siihen, miten ihmiset kokevat asemansa, toisensa ja tulevaisuutensa.

Siksi kysymys ei ole vain politiikasta tai hallinnosta. Kysymys on siitä, millaisena yhteiskuntana haluamme nähdä itsemme. Rakennammeko yhteyttä vai epäluuloa? Kutsummeko mukaan vai suljemmeko ulos?

Kansalaisjärjestöakatemiassa tätä kysymystä tarkasteltiin yhdessä viranomaisten, tutkijoiden ja järjestötoimijoiden kanssa. Yksi tärkeä havainto oli, että polarisaatio ei ole yksiselitteinen ilmiö. On olemassa myös rakentavaa erimielisyyttä, joka kuuluu elävään demokratiaan. Ongelma syntyy silloin, kun erimielisyys muuttuu vihamielisyydeksi, kun ryhmät etäännyvät toisistaan ja kielteinen suhtautuminen toisiin alkaa ohjata ajattelua enemmän kuin yhteinen todellisuus.

Juuri siksi tarvitsemme enemmän kykyä kuulla toisiamme. Emme vähemmän. Tarvitsemme enemmän dialogia. Emme vähemmän. Demokratiassa ei riitä, että olemme muodollisesti saman järjestelmän jäseniä. Meidän on myös koettava kuuluvamme samaan yhteiskuntaan.

Tässä nuorten kokemus on erityisen tärkeä mittari. Jos nuorten tulevaisuus usko horjuu, horjuu myös yhteiskunnan tulevaisuus. Jos yksinäisyys lisääntyy ja tunne osallisuudesta heikkenee, emme voi ajatella, että kyse olisi vain yksilöiden ongelmasta. Se on koko yhteiskunnan kysymys. Erityisen vakavasti on syytä suhtautua siihen, että osa nuorista, etenkin nuoret miehet, kokee olevansa vailla yhteisöä ja paikkaa.

Yhteisöllisyys ei synny juhlapuheista. Se syntyy kokemuksesta, että on tervetullut, tarpeellinen ja arvokas. Se syntyy mahdollisuudesta osallistua, tulla kuulluksi ja tehdä yhdessä. Siksi järjestöillä, yhteisöillä, harrastuksilla, paikallisilla verkostoilla ja vapaaehtoistoiminnalla on suurempi merkitys kuin usein ymmärrämme. Ne eivät ole yhteiskunnan lisäosa, vaan yksi sen perusrakenteista.

Myös julkisen keskustelun sävyllä on väliä. Kova puhe ei jää vain puheeksi. Se muokkaa todellisuutta, ruokkii vastakkainasetteluja ja madaltaa kynnyistä sulkea toisia ulkopuolelle. Kun yhteinen tilannekuva hajoaa, myös luottamus murenee. Ja ilman luottamusta mikään yhteiskunta ei pysy kasassa pitkään.

Siksi tulevaisuus rakentuu rohkeudesta ja reiluudesta. Rohkeudesta kohdata vaikeat ilmiöt sellaisina kuin ne ovat. Rohkeudesta uudistaa vanhoja toimintatapoja. Rohkeudesta puolustaa ihmisarvoa myös silloin, kun ilmapiiri kovenee. Ja reiluudesta pitää huolta siitä, ettei kukaan putoa kyydistä, jää yksin tai menetä uskoaan siihen, että kuuluu tähän yhteiskuntaan.

Demokratiaa ei voi ulkoistaa. Se ei ole jotakin, jota hoidetaan puolestamme jossain muualla. Se rakentuu joka päivä siinä, miten puhumme toisillemme, miten kuuntelemme, miten osallistumme ja miten avaamme tilaa myös niille, joiden ääni kuuluu liian harvoin.

Miten kansa pidetään kasassa? Ei pelolla. Ei pakolla. Vaan rakentamalla yhteiskuntaa, jossa mahdollisimman moni voi aidosti kokea olevansa mukana.

Yhdessä.

Marianne Heikkilä
Marttaliitto, pääsihteeri
Kansalaisjärjestöakatemian perustajia